

Tři mušketýři jako nápaditá a odvázaná komedie

Sezónu Divadla Petra Bezruče nazvanou Ztráty a nálezy uzavřel šťastný nález klíče k románu Alexandra Dumase Tři mušketýři, který inspirativně upravil a jako bezuzdnou burlesku rozehrál Nikolaj Pavlov Penev. Z plejády postav zůstali v ději jen tři mušketýři, d'Artagnan, Ludvík XIII., královna, kardinál Richelieu a vévoda Buckingham, zato přibyli hlídači v muzeu, divadelní kritik, kobyla obdařená řečí a štěk tu má i pes. Premiéra inscenace se uskutečnila 8. května 2015.

Po generace obdivovaný dobrodružný román o nerozlučném přátelství a rytířském plnění daného slova za každou cenu byl mnohokrát použit jako předloha pro film i divadlo. Je příznačné, že to bylo právě Divadlo Petra Bezruče, jež v Ostravě uvedlo Planchonovu adaptaci Tři mušketýřů (1961) a rok poté jako pokračování „romantickou parodii? Tři mušketýři po dvaceti letech, kterou napsal a i s předešlou režíroval Saša Lichý, tehdy mistr v inscenování komedií. Z řady filmových adaptací si neobyčejnou svěžest zachovala groteska hýřící originálními gagy, kterou natočil Chaplinův soupeř Max Linder s názvem napovídajícím jádro zápletky The three must-get-there (1922). Živelným pojetím, pointováním skrze gagy a použitím dramatické zkratky připomíná Penevova inscenace právě filmovou grotesku. Ovšem obohacenou o důvtipné dialogy, slovní hříčky i novotvary a doprovázenou směsicí hudby sahající od gotického a Smetanova motivu až k balkánskému rytmu, lidovce a popu.

Historické ukotvení tématu je napovězeno rámováním děje výjevy v muzeu. Mezi exponáty majestátně sedí na trůně král Ludvík XIII., až po delší prodlevě se ze zákulisí vynoří hlídači a vymáhají na publiku ukradené předměty. Mezi diváky sedící divadelní kritik se zvedne, rozčileně komentuje neschopné amatérství souboru a chystá se odejít, avšak je přemluven, aby vstoupil do hry v roli jedné z hlavních postav. Konečně může začít divadlo na divadle, v jehož ději jsou volně využity motivy románu, přešity na míru dnešní doby a předvedeny jako svižný sled zábavných a ironických scének plných nečekaných výjevů a zvrátů.

Prostředí k akci otevírá prostorná scéna Pavly Kamanové, mírně vyvýšený střed rámuji boční panely s výklenky, plátno na pozadí je využíváno pro stínohru. Grotesknímu duchu hry odpovídá styl dobových kostýmů Jitky Nejedlé, s velkými klobouky, parukami, fiží, mašlemi, jsou černobílé i barevně vyzývavé, podobně výrazné dresy navrhla pro sportovce.

Pojetí inscenace lze analogicky k akčnímu filmu pojmenovat jako akční divadlo, dění je zhuštěné, jedna scéna se po zatmívačce rázem proměňuje v druhou, pohyb postav je rychlý anebo naopak choreograficky zpomalený. Každá ze scén je prostoupena gejzíry nápadů, mezi ty nejefektivnější výjevy patří takřka artistický stínový souboj mušketýřů za plátnem a před ním, divoká jízda na pomyslném rozkývaném kočáře, fotbalový zápas s hráči a současně diváky. Středobodem všeho usilování je žlutý motýl poeticky symbolizující královnin šperk.

Autor si v textu rýpnul do divadelních kritiků a v Ondřeji Brettovi našel přesné ztělesnění povýšenosti a ješitnosti (některých z nich), s níž přistoupí na zosobnění role intrikánského kardinála – a toho hraje s velkou razancí. Na opačné straně stojí trochu naivní a mladicky rozdyčtělý d'Artagnan Vojtěcha Říhy, který si nechá radit svou hladovou a mluvící béarnskou herkou, jejíž postroj znázorňují dvě zkrácené berle. Markéta Haroková tu bohatě využila komediální stránky svého talentu, královnou hraje ovšem zdrženlivě. Mušketýři jsou obdařeni ironickými rysy: poloslepý Athos Dušana Urbana (ten navíc hraje

Buckinghama jako lorda z vtipů) se chce stále bít, Aramis Jakuba Burýška skládá vážnou hudbu a Porthos Lukáše Melníka je těžkopádný žrout nabízející rozjedenou bonboniéru. Král Norberta Lichého se prezentuje jako důstojnost sama, zároveň však projevuje jistou nedovtipnost.

Nikolaj Penev, režisér a herec bulharského původu, v inscenaci Tří mušketýrů prokázal vrozenou nespoutanou balkánskou fantazii a nakažlivou hravost. Se souborem Divadla Petra Bezruče si dokonale porozuměl a herci s nadšením přistoupili na třestivou hru, která je tak spontánní a uvolněná, že působí skoro jako improvizace – a nic lepšího si u komedie nelze přát. Společně vytvořili jednu z nejnápaditějších a nejdvořanějších komedií, jaká se objevila na prknech ostravských divadel během posledních sezón.

Milan Líčka / Ostravablog.cz / 29. července 2015

REŽISÉR NIKOLAJ PENEV SVÝMI TŘEMI MUŠKETÝRY VYZÝVÁ K SOUBOJI DIVADELNÍ KRITIKY

Premiéru hry Tři mušketýři, která se odehrála v pátek v Divadle Petra Bezruče, obecnostvo přijalo s potěšením. Autor dramaturgie a režisér inscenace Nikolaj Penev vytvořil textovou předlohu úpravou prvního dílu slavného Dumasova románu, a to jen jeho části. Penev ve svém textu vytváří situace volně inspirované románovou předlohou a dodává navíc vlastní motivy. Penevova jevištní adaptace končí ve chvíli, kdy mušketýři vracejí královně motýla, kterého darovala vévodovi Buckinghamovi.

Představení začíná scénou v muzeu. Muzejní hlídač (v této roli výborný Jiří Müller doprovázený svým vlastním psem Špekem) a jeho kolega z muzea ztělesněný Dušanem Urbanem žádají publikum, aby vrátilo několik muzejních exponátů z doby krále Ludvíka XIV. Už touto první metaforou inscenace upozorňuje na vzácnost některých věcí a souvislostí z dob, kdy čest, věrnost a přátelství patřily k ozdobám člověka. Není náhodou, že tyto ukradené exponáty dnešní publikum nechce vracet. Nezbyvá tedy nic jiného, než si na realitě z mušketýrských dob způsobem hravé improvizace zahrát. A hravá improvizace se stává vlastním scénickým jazykem celé inscenace.

Nikolaj Penev do textu vepsal další výraznou dějovou linku, která s Dumasovými Třemi mušketéry nemá vůbec nic společného. Zatímco scény v muzeu celek rámuje prologem a epilogem, celou inscenaci prochází postava divadelního kritika, stylizovaného do „profesního idiota“. Tento motiv je do celku vtištěn poněkud násilným způsobem, s vlastním příběhem nijak nesouvisí. Svým způsobem si zde Penev vyřizuje účty s tou částí divadelní kritiky, která nepřistupuje k hercům a inscenátorům s láskou a uznáním, ale apriori jako k neumětelům, kteří jsou dobří jen k tomu, aby posloužili jako materiál ke sžíravé kritice a vlastní povýšené, navíc naprosto nesrozumitelné exhibici. Nutno uznat, že i taková divadelní kritika existují. Proč je však tato postava právě v inscenaci Tří mušketýřů, na to přímá odpověď z jeviště nezazní.

Scénu vytvořila Pavla Kamanová. Na jevišti ponechala téměř holý prostor, před velkou projekční plochu z pozadí umístila malý stupínek, a po stranách scény postavila dva panely s kolmými shora svítícími reflektory a několika funkčními otvory. Scéna ze všeho nejvíce slouží herecké akci jako takové. Kostýmy Jitky Nejedlé jsou vyvedeny převážně v černobíle barvě, jsou historizující, nechybí ani velké mušketýrské klobouky, fiži, velká kudrnatá paruka pro krále. Jako barevné akcenty září lemy kardinálových sutanů, případně červené mašle.

Inscenace je vystavěna principem divadla na divadle a její hlavní komponentou je hravost. Hrají si všichni, kteří se ocitnou na jevišti, hraje si režisér, a to se stínohrou, s choreograficky téměř tanečně pojatými scénami inspirovanými érou němého filmu, se slavnými díly hudební klasiky, na jejichž melodie herci tančí, případně ve zpomaleném pohybu odehrávají jednotlivé inscenace.

Penev s velkou invencí zachází i s češtinou, vytváří množství obdivuhodných slovních hříček i s novotvory, je vidět, že ne nadarmo absolvoval slavistiku v Sofii a následně režii a dramaturgii na pražské DAMU. Vše je provedeno s velkou mírou úsměvného nadhledu a místy až groteskní komiky. Velmi působivé jsou například scény ve kterých postavy přecházejí ze stínového obrazu do děje před projekční plochou. Přes všechnu hlavně kýženou zábavnost titulu však akcent na gentlemanství, přátelství, sounáležitost

s kolektivem a další dnes téměř zapomenuté věci z dob romantického světa z jeviště zazní, a to hlasem dostatečně silným.

Vynikající herecké, místy i akrobatické výkony odvádějí všichni čtyři představitelé mušketýrů, Vojtěch Říha jako D'Artagnan, Dušan Urban v roli Athose, Lukáš Melník, který hraje Porthose a Jakub Buryšek ztělesňující Aramis. Výborný je ve dvojroli divadelního kritika a kardinála Ondřej Brett. Norbert Lichý v roli krále moc velkou hereckou příležitost nemá, jak jsem však u tohoto herce zvyklí, stačí mu velice málo k tomu, aby jím ztělesněná postava byla výrazná. Tak je tomu i zde.

Výkon Markéty Harokové v roli D'Artagnanovy klisny, béarnské herky, poněkud devaluje mluvní složka, lze jen doufat, že potíže s artikulací jsou způsobeny momentální indispozicí. Ve všech ostatních složkách hereckého projevu je Haroková výborná jako její kolegové. V představení je pouze jediná diskutabilní situace, která přichází s replikou divadelního kritika na adresu hrajících herců, v narážce na festival amatérských divadel Jiráskův Hronov, ve znění: Do Hronova s nimi. Režisér Nikolaj Penev už na tiskové konferenci před premiérou projevil přání po reakci divadelní kritiky na jeho inscenaci. Zde je: Téměř všechny inscenace Divadla Petra Bezruče jsou tak dobré, že by s úspěhy i na Jiráskově Hronově. A Penevovi Tři mušketýři k těmto inscenacím bezesporu patří.

Ladislav Vrchovský / Ostravan.cz / 9. května 2015